

Ulricehamns Elverk

Genom 1900:talet

Fakta och historier.

Förord och reflexioner

När vi lämnade Elverket efter många års anställning bad dåvarande Elverkschefen Stig-Arne Brorsson att vi skulle försöka att göra en återblick på utvecklingen och lite udda händelser som skett under årens lopp.

Tyvärr har vi inte lyckats få fram så många gamla foton från arbetslivet som vi hade hoppats på.

Vi hoppas dock att dessa bilder och texter ska kunna ge Er en bild av vad som tilldragit sig under denna tid.

Bengt Backlund var den som anställdes först av oss, han började 1942, sist slutade Gerhard Nilsson 1996, alltså omspanner våra minnen en tidsepok på 54 år.

Mycket har hänt och mycket kan vara glömt och en hel del kan vara bra att det är glömt.

Vi tror nog att vårt arbete ska ge framför allt de yngre en inblick hur vi hade det under vår tid på Ulricehamns Stads Elverk.

Vi som samlat ihop det hela har haft mycket trevligt vid våra träffar på torsdagseftermiddagarna.

Och vi är:	Bengt Backlund	48	anställningsår
	Folke Johansson	43	
	Karl-Erik Nilsson	36	
	Erik Wiklund	20	
	Gerhard Nilsson	26	

PS.

Vi har tagit med några stolpar från starten 1906 fram tills att några av oss var med. Det kan ju ha sitt värde att kunna följa utvecklingen under årens lopp.

Ulricehamns Elektriska Kraftaktiebolag– Ulricehamns Stads Elektricitetsverk 1906---1997

Elektrifieringen inom Ulricehamns stad startades på privat initiativ. Stadsfullmäktige hade den 21 oktober 1905 lämnat herrar F.L. Bergman och A.J Holmberg, Tidaholm. Koncessionsrätt för anläggning av elektrisk kraftöverföring och belysningsledningar inom Ulricehamns Stads ägoområde.

Denna rättighet övertogs av Ulricehamns Kraftaktiebolag som bildades november 1905. Aktiekapitalet uppgick vid starten till 20 500 kr.

Under byggnadstiden 1906 annonserades i UT att den som ville inleda elektrisk belysning i sin fastighet skulle skyndsamt anmäla sig till ingenjör Hansson.

Den 1 juni 1906 beslutade stadsfullmäktige att låta uppsätta 14 st glödlampor. Beräknad byggnadstid kunde inte heller hållas på den tiden. Den 24 augusti skrev UT ”det ser mörkt ut vad beträffar belysningen här i staden. Men det ljusnar väl nästa månad då det blir fullmåne.” Den 6 november 1906 hände det. Det kom liksom ett trollslag av bländande ljus över staden när den elektriska belysningen tändes. Belåtenheten var stor och allmän över belysningen.

1906

En byggnad uppföres, belägen vid Strangatan, väster om Björsällska fastigheten där nuvarande väg 157 drar fram.

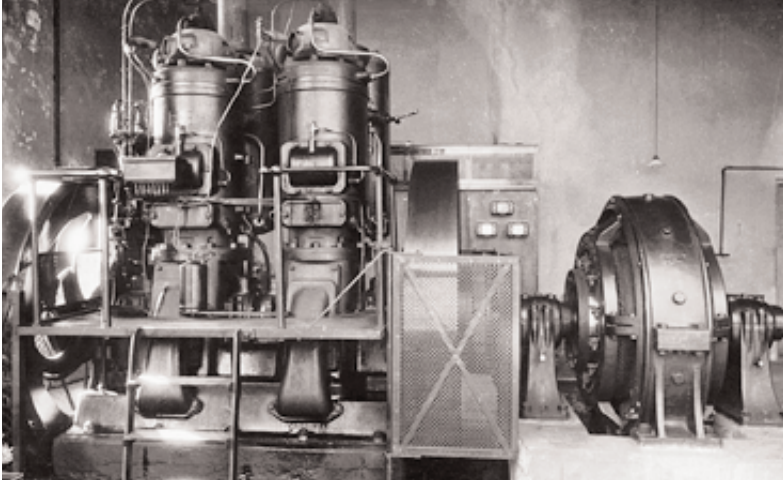
Den drivande kraften utgjordes av ett suggasverk om 50 hkr. Levererat av Nyqvist & Holm Trollhättan.

Generatoren levererades från A-B Magnet Ludvika.

1910

Elverket utökas med en 100 hkr. Avancemotor som driver en generator på 66kw.

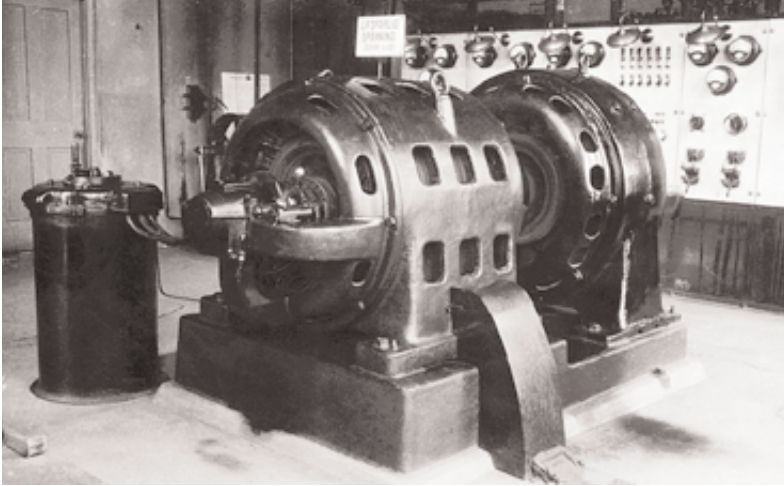

1915

Tillskott från en 115 kw generator i Gamla Ångsågen belägen vid sjön Åsunden, den drevs med en vedeldad ångpanna.

1919

Trollhätte Kraftverk bygger en 20 kv. ledning från Dalsjöfors till Ulricehamn och uppför en transformatorstation för 3200 volt. 25-period växelström.

Elverket installerar ett omformaraggregat på 133 kw. som förvandlar den inköpta växelströmmen till likström.

1921

Inköpta och tillverkade kilovattimmar utgjorde tillsammans 392 000.

1922

Staden övertager Elverket från Elektriska Kraftaktiebolaget och upptager ett lån på 200 000 kr för inlösen och utbyggnad av nätet.

1925

Trollhätte Kraftverk gör frekvensomläggning till 50 perioder/sek.

1929---1930

Hösten 1929 avlider Elverkets chef sedan 1922 ingenjören Hedren.

Till ny chef utsågs ingenjören Artur Bergström som tillträder den 1 mars 1930.

Efter uppgörelse med Redvägs Kraftaktiebolag övertar elverket den 1 september 1930 strömliveranden till vissa gårdar i Vist.

1931

Den 6 november har elektriska energi distruberats i 25 år inom Ulricehamn. Jubiléet celebrerades med en högtidlighet på Rådhus-salen, varvid maskinisterna Örtlund och Jönsson medaljerades.

1932---1934

Pinebo–Sträkås–Korsbacka elektrifieras.

Kabelmontage under 30-talet

3 montörer håller här på och monterar en massabox, vilket innebar att en speciell kabelmassa skulle kokas upp att fylla boxen med. När massan kallnade sjönk den ihop så det måste efterfyllas några gånger. Till uppvärmningen användes spritkök och blåslampa.

1936---1937

Ny elverksuppbyggnad uppföres vid Sturegatan till en kostnad av 103 500 kr.

Utöver ställverksutrustning inrymms också kontors- och förrådslokaler mm.

När ställversutrustningen var monterad kunde elverkets huvudfördelningscentral tas i drift den 23 maj 1937.

Bengt Backlund **beskriver lokalerna så här:**

Planlösning av Elverksbyggnaden

Endast den södra halvan av källarvåningen var utgrävd och planlösningen var den att det fanns en garageplats, ett pannrum, en lokaltransformator, ett hissrum och hiss samt ett mindre utrymme för lager.

Första våningen med ingång från väster disponerades enligt följande: I den norra delen var ställverket för 3000 volt beläget samt en travers med dubbel takhöjd för att kunna hissa och koppla om transformatorer.

I mitten fanns det så kallade vaktrummet med telefonväxel och klädska för personalen, samt ett utrymme som användes som linjeförråd med lastbrygga mot gården.

I entrén från söder fanns två lokaler. Den ena hyrdes av en sjuk-kassa och den andra lokalen hyrdes av Kristidsnämnden som skötte ransoneringeskorten under kristiden. Båda lokalerna har under årens lopp använts på många olika sätt.

På andra våningen mot söder var kontoret beläget med ett rejält kassavalv.

I mitten fanns utrymme för måterjustering samt måtarlager.

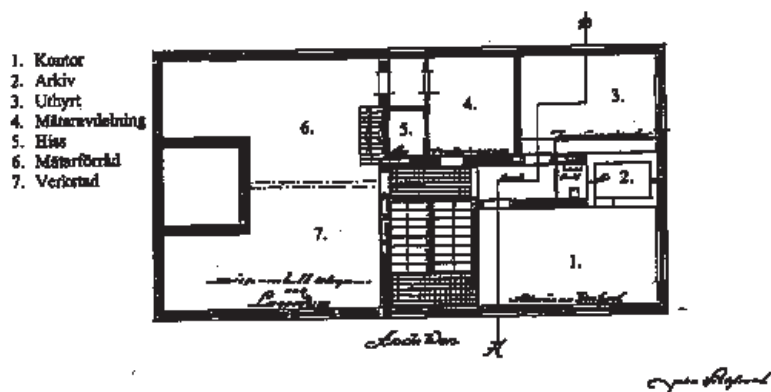
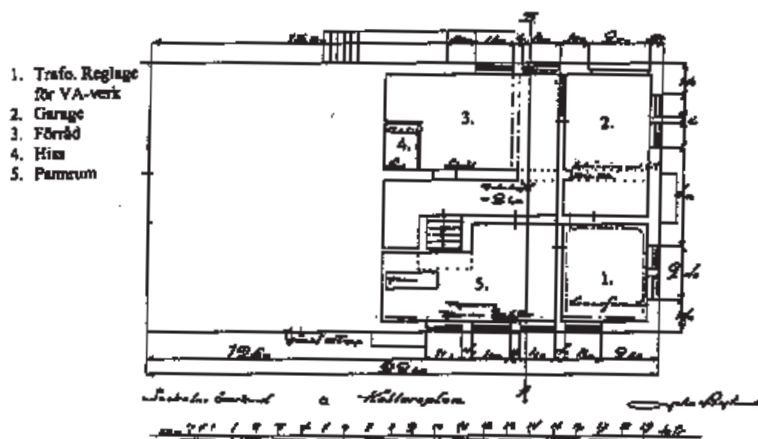
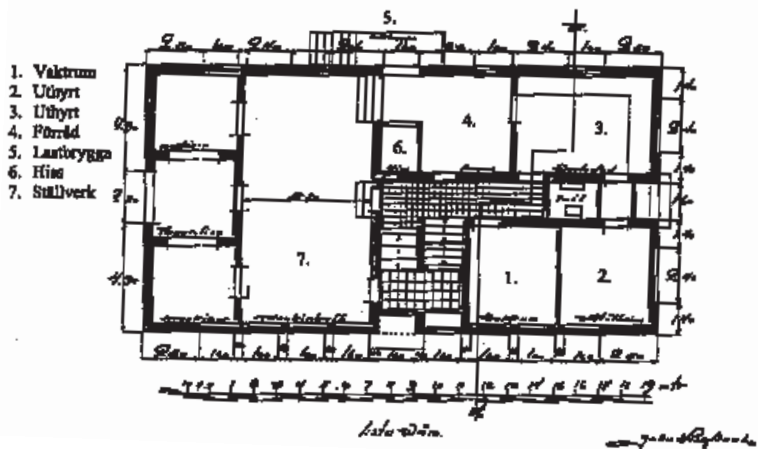
Mot norr var det verkstad samt lager för lättare materiel. Hissen gick från källaren upp till andra vånngen, så det var inga problem med transporter.

Hösten 1945 fick sydöstra rummet på andra våningen en oväntad användning som skollokal.

Anledningen var de "Vita bussarnas" räddningsaktion bland de tyska koncentrationslägren. Fångarna var i mycket dålig kondition när dom så småningom anlände till Ulricehamn. Det inrättades en provisorisk sjukstuga i Folkskolan och skolklasserna fick utlokaliseras på olika ställen i staden. En klass hamnade i den ovan beskrivna lokalen.

Under en tid var Kristidsnämnden belägen i de lokaler som nu 7-H kraft har. Ransoneringskort var ju en begärlig vara under den tiden och under en natt hade tjuvar brutit sig in i lokalerna och baxat ut ett kassaskåp där ransoneringskortet förvarades, ut genom omklädningsutrymmet och lastbryggan, ned till grusgropen (där nu hyresfastigheterna Sturegatan 5 A och B finns) samt tagit med sig våra överdragskläder till fördämning när låsen skulle sprängas upp.

Kuppen lyckades och ransoneringskortet försvann.

23 maj 1937

Här står en veteran i det ny-monterade ställverket färdig att spännställa en utgående ledning.
Lägg märke till den högtidliga klädseln. Mörk kostym, vit stjärkrage och svart slips.

Bilden visar en spänningsregulator vid samma tillfälle.

1938

Efter inkorporeringen av socknarna i Brunn och Vist den 1 januari 1938 övertar Elverket distributionsnätet i de båda socknarna av Redvägs Kraftaktiebolag till en kostnad av 48 000 kr och till en första upprustning anslogs 35 000 kr.

1939

Efter några års arbete med att koppla om abonnenterna från likström till växelström kunde noteras att den 17 januari 1939 hade den sista abonnenten kopplats om till växelström.

Två olika spänningar tillämpas: I centrala staden 3x220 volt. I enstaka fall är belysningsspänningen 127 volt. I ytterområdena samt i nybyggda områden är spänningen 380/220 volt.

Ledningsförlusterna var ca 20% 1930 för att 1939 vara nere i ca 9%, vilket berodde på omläggningen till växelström.

1940

Den 14 juli höjde Trollhätte Kraftverk överföringsspänningen till Ulricehamn från 20 KV till 30 KV.

1940-talet med krigsåren

Det blev ett stort behov av utbyggnaden av elnätet i ytterområdena då fotogen var en bristvara. Även kraftverken hade svårt att leverera ström i tillräcklig mängd. Från den 1 december 1941 sänks spänningen med 5% för att spara ström, elektrisk uppvärmning förbjuds. 1943 upphörde alla inskränkningar då vattentillgången hade blivit bättre.

Höghögningsledningar till Långsered–Vallstaden och mot Brämesås byggs ut.

Karl-Erik var redan då PRYO på elverket en tid för att sedan återkomma i mitten på 50-talet. Han beskriver linjearbetet så här: Linjearbetet på 1940-talets början var ett slitsamt jobb då allt arbete fick göras för hand. Elverkets montörer som var med på arbetet var Ruben Örtlund, Thure Jönsson och Sven Wiik. Utom jag var det flera från Brunn som var tillfälligt anlitade.

De första jobben var höghögningsledningar och transformatorstationer till Bjälkared, Långsered och Vallstaden. Vi fick börja med att röja buskar och staka fram linjeriktningen och när detta var klart stod det en markering för varje stolpe. Den första sträckan var ca 2 km. Så skulle stolphålen grävas med spade, skyffel och spett, en hink för vattenlänsning ingick också.

Stolphålets djup skulle vara ca $\frac{1}{6}$ av stolpens längd. Alltså ungefär 1,8 meter, grävningen gjordes på så sätt att ett 60-70 cm brett hål grävdes rätt ned och en håklack, liksom en ränna 60-70 cm över botten av hålet som man stod på och grävde det sista av hålet. Rännan underlättade också vid resningen.

En bonde med häst var anlitad för att släpa ut stolparna som var ca 11-12 meter långa, arsenikimpregnerade och mycket tunga.

Resningen tillgick så att en man stod på stolproten för att styra ned den i hålet medan det var minst fem man som axlade och reste stolpen. Hjälpmedlen var två pikar och en stege. Stegen användes för att följa efter i resningen och stolpen fick ligga på när vi behövde pusta.

När stolpen var på plats gällde det att kila fast den ordentligt med sten i botten och sedan ett rejält förband i ytan. Sten fick plockas fram innan resningen.

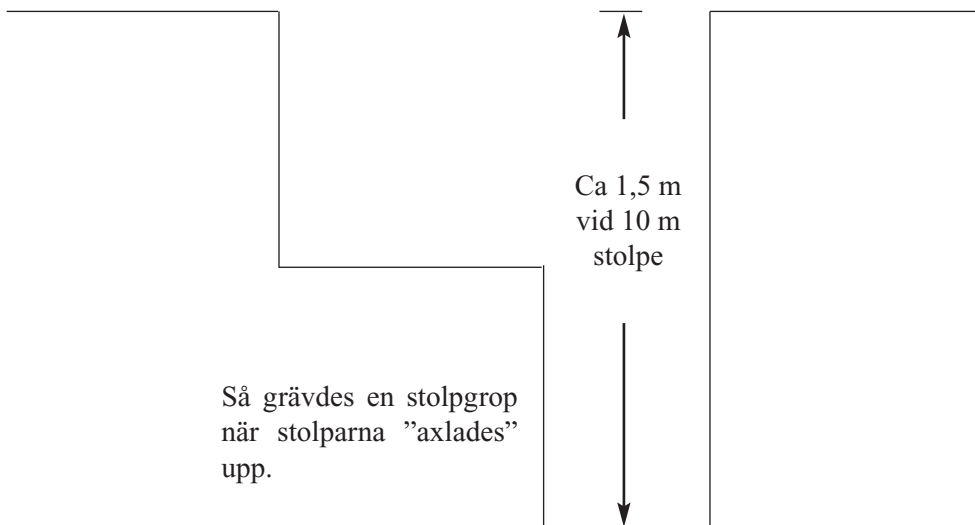
Elverkets montörer gick sedan upp i stolpen, borrade hål och drog i krok, 4 st, samt ett stolptak.

När samtliga stolpar var resta fick vi dra ut tråd. Jag vill minnas att det var järntråd, men att nollan var av koppar. Men helt säker är jag inte.

Emellertid byttes tråden ut under 70-80-talet mot 16 mm koppar och då byttes även isolatorerna ut för 10 KV.

Transformatorstationerna var byggda av plåt och uppförda på sockel av cement med grundfyllning av sten. Säkringarna på högspänningen var porslinsrör med silvertråd som kunde bytas vid behov.

Spänningen på landsbygden var vid denna tid: 3000/380/220 volt.

Bilden visar hur det gick till att gräva och resa en stolpe på den gamla goda tiden, men det fanns säkert några gubbar till för med två man i laget gick det inte att resa en stolpe av den längden, hur starka gubbarna än var.

Örtlund, Backlund och en inhyrd hjälpare som också gjutit grund-
en, håller här på och baxar en transformatorstation på plats. Allt
skedde med hjälp av spett och svett. Stationerna gick under namnet
”plåtkiosker”. Från slutstolpen ned till transformatorn anslöts en
papperskabel med s.k. massabox. Under åskväder hände ofta att
det blev överspänning i ledningarna och då fick kablarna också en
smäll, vilket gjorde att boxen sprack och fukt trängde in i kablarn
med jordfel som resultat. Felet fick sektioneras fram och kabeln
måste boxas om eller bytas ut.

Extraknäck

Jourhavande montör hade under en lång tid ingen kontant ersättning, utan när de gjorde sin jourvecka fick de istället förmidagarna lediga. Lönen var naturligtvis låg för kommunalanställda, därför gällde det att hitta på något. Under krigsåren var ju vedeldning den enda lösningen, veden köptes i regel hem i en meterslängder, men den gick ju inte in i pannorna. Så den måste kapas.

På bilden är det en montör som skaffat sig en utrustning för att kunna ut och tjäna någon krona. Kapet drevs med en elmotor och en mätare fanns i skåpet. I detta fall fick montören själv koppla in sig på nätet, men andra som sysslade med vedkapning måste anlita någon montör.

Bengt Backlund, började på Elverket 1942, beskriver en del av sina minnen från den tiden.

Bilar

Under 40-talet hade Elverket två bilar av märket Ford V8. Under krigsåren var den ena, en picup, avställd.

Den andra drevs med gengas, vilket innebar regelbunden sotning och byte av brännarmunstycken. Gengasen gav givetvis inte samma motoreffekt som bensindrift.

Krigsvintrarna är ju kända för att ha varit både kalla och snörika. I samband med utbyggnaden av linjenätet vid Torsås m.fl. ställen orkade inte bilen upp för de branta och dåligt snöröjda Kråkebo-backarna. Så resan måste göras över Tvärred och Koppartån som blev bakvägen till Torsås.

Efter kriget inköptes en ombyggd militärbil av märket Volvo med dubbelhytt, som användes vid linjearbeten.

Kabelarbeten och transporter.

Efter kriget kom kabelarbeten igång. Alla arbeten utfördes som handgrävning och allt drevs på ackord.

Olika priser fanns beroende på markens beskaffenhet och vilket djup som kabelgraven skulle hålla.

Som kabelskydd användes hårdbränd tegelsten. 4 eller 8 stenar per meter allt efter antal kablar.

Transport av kabeltrummorna skedde på så sätt att en järnaxel trädde in i centrum på trumman och förbands med länkar i dragbilen. Ett mycket vanskligt transportsätt i den backiga staden. Ofta hände det att länkarna gick av. Då fick trumman låsas fast tills länkarna var lagade.

Bilderna visar hur transportererna fungerade.

Surströmmingspremiär

Ett år i början på 50-talet var man nyfiken att prova på smaken av surströmming. Nödvändiga ingredienser inköptes och tillställningen skulle äga rum hos en montör som bodde i gamla brandstatinen. Burkarna öppnades ute i det fria och strömmingen plockades ur. Men vart skulle spadet och burkarna som luktade något förskräckligt göras av. Jo, strax utanför brandstationen var det kabelgrävning på gång och på den tiden lades verktygen i kabeldiket med en presenning över på kvällen. Burkarna lades under presenningen och tillslöts väl. Surströmmingen och tillbehören åts och dracks och smakade sådär. Dagen efter när kabelgrävaren lyfte på presenningen slog en odräglig doft mot honom, med påföljd att han tömde sitt maginnehåll direkt ned i diket. Tilläggas kan att grävaren hade varit med på kalaset.

Mätaravläsning

Mätareavläsningen gjordes tre gånger om året, dec-jan, mars-april, sept-okt, plus en gång under sommaren för industrier och andra större förbrukare.

Avläsarna tog även emot betalningen direkt vid avläsningen och skrev dagliga reversaler för redovisning. Särskilda uppbördsdagar tillämpades, vilket skedde på andra våningen i nuvarande museet, där drätselkammaren på den tiden hade sina lokaler. Ett rabattsystem fanns också. 5% fick dom som betalade senast uppbördsdagen.

Det fanns en myntmätare där man betalade sin förbrukning direkt. Myntmätarna tömdes efter den ordinarie avläsningen.

Abonnentlängden skrevs ut för hand i stigande numrering från nr ett. För att få med alla ändringar antecknades allt under året. Även alla räkningar skrevs ut för hand. För avläsning var staden indelad i två distrikt. Första var Vist, Villastaden, Brunn centrala staden med början på Boråsvägen. Andra distriktet omfattade övriga staden med början vid Nyboholm.

Vid avläsning i glesbygden användes cykel.

Under 60-talet genomfördes även avläsningen på ackord, här kommer förutsättningen för densamma.

960 Avläsningar

Avläsaren har nycklar till låsta mätarutrymmen eller på annat sätt har ordnat så, att avläsningen kan ske obehindrat. Om mätare är placerad i abonnentens lägenhet, eller i därmed jämnförbart utrymme, och abonnenten inte är hemma, gör avläsaren nytt besök. Kan mätaren inte avläsas vid detta nya besök, lämnas avläsningskort samt noteras i avläsningsboken. Avlämnat kort är jämförbart med avläst mätare.

96001 Ackordet omfattar: Notering av räkneverkens ställning. Avläst maximalvisare räknas som räkneverk. Notering av mätarställning på abonnentens mätarkort. Gångtid mellan avläsningsställe.

0,331 kr/räkneverk

Gångtid från elverket till första avläsningsställe, samt från sista avläsningsställe till elverket.

3,31 kr/dag

Elverket tillhandahåller trampcykel med väska för förvaring av avläsningsböcker, regnkläder och mat.

Då uträkning och utskrivning av räkningarna skall handhas av kontorspersonal är det nödvändigt att avläsningsböckerna finns tillgängliga på kontoret. Därför skall endast de böcker som är aktuella för avläsning hämtas på kontoret varje morgon, samt återlämnas varje kväll.

Avhämtning och återlämning

3,31 kr/dag

Arbetet skall utföras noggrant och med erforderliga krav på exakt-
het i avläsningen. Felskrivning av siffror kan drabba abonnenten på
helt annat sätt än det drabbar elverket. Konstateras alltför hög fel-
skrivningsprocent avbrytes ackordet och endast tidlön utgår.

Ackordet är gällande vid nu tillämpad debiteringsrutin, och om-
fattar inte stadens ytterområden, "landsbygdsdistribution."

Underhåll

Det förekom en hel del nattarbete under ljusa sommarnätter. Det kunde vara stolpbyten på lågspänningen som krävde långa strömbavbrott, översyn och rengöring av trafostationer samt isoleringsprov på högspänningskablar. Därför gjordes totalavbrott i staden mellan 02.00-06.00 nätterna mellan lördag och söndag.

Var det då fint väder på söndagsmorgonen hände det ofta att det packades en kaffekorg och ut i en motorbåt mot andra sidan av sjön där det fiskades och dracks morgonkaffe, ibland även en ”gök”.

Under våren kom det alltid hem en järnvägslast med nyimpregnerade kreosotstolpar som skulle transporteras bort till upplag vid G:a elverket. När vårsolen brände på och kreosoten rann på stolparna blev ansiktsfärgen som kokta kräftor och det sved ordentligt i skinnet flera dagar. Överdragskläderna blev också indränkta av kreosoten och stod nästan för sig själva.

Senare blev det så att stolparna måste ligga i lager ett år innan de fick levereras efter impregneringen.

Luciafirande

Lucia har firats på Elverket under lång tid. Från början var det egna barn eller bekantas barn som kom och sjöng för oss. Elverket bjöd faktiskt på både lussekatter och pepparkakor.

Från 1960 var det stadens lucia med tärnor som kom och sjöng för oss, samt skramlade med sparbössor för att samla in lite slantar till Lions verksamhet.

Ackordsarbeten

Kabelgrävning har alltid utförts på ackord vid Elverket. Men då lönerna var låga på den kommunala sidan, arbetade facket på att införa ackord även på montörssida.

Under 60-talet infördes det även vid Ulricehamns Elverk. Det förekom rena pengaackord, men även s.k tidsackord. Vilket innebar att på varje arbetsmoment sattes en viss tid på åtgång till ett visst arbete. Priset på varje minut sattes sedan vid löneförhandlingarna.

Det förekom även tidsstudier vid Elverket på en del arbeten, bland annat på målning av gatubelysningstolpar. Det påstås att när tidsstudierna gjordes så blev stolparna väldigt omsorgsfullt slipade och putsade och även målningen gjordes väldigt omsorgsfullt.

Även andra arbeten tidsstuderades både öppet och i smyg.

Vi har plockat ut en del priser ur listorna och även några tider på olika arbetsmoment, vilket ju kan vara intressant att titta på.

8 Målningsarbeten

80 Målning av gatubelysningstolpar

801 Armstolpar

Målning med primer av belysningstolpar typ Villagatan:

Ackordet är baserat på tidstudier under augusti 1962, arbetet utfördes av en man.

Ackordet omfattar:

Skrapning, borstning och slipning av stolpens mellan- och nederrör samt luckan.

Omgångning av skruvhål samt isättning av nya skruvar av mässing.

Strykning med primer en gång.

Resning av stegar, erforderliga omflyttningar samt nedtagning av stegar ingår.

Iordningställande av primer och pensel före och efter strykning. Transport av stegar och övrig materiel mellan stolparna. Transport och uppsättning av varningsribbor.

Arbetet utföres enlig anvisning och med erforderliga krav på kvalitet. I ackordet ingår avstädnung av arbetsplats och hopsamling av överbliven materiel.

80101

12,75 Kr/stolpe

Strykning med täckfärg. Stolpar typ Villagatan.

Ackordet är baserat på tidstudier vid Villagatan i september 1962.

Ackordet utföres av 2 man.

Ackordet omfattar:

Transport av stegar och materiel mellan stolpar.

Resning och nedtagning samt erforderliga omflyttningar av stegar.

Skrapning, borstning och slipning av översta röret.

Iordningställande av färg och penslar före och efter målning.

Strykning med täckfärg en gång.

Transport och uppsättningar av varningsribbor.

Arbetet utföres enligt anvisning och med erforderliga krav på kvalitet.

I ackordet ingår avstädning av arbetsplats och hopsamling av överbliven materiel.

80102 **8,65 Kr/stolpe**

80103 Målning av armaturhus i samband med färdigstrykning av stolpe. **0,455 Kr/stolpe**

Ackordet omfattar:

Skrapning, borstning och slipning av armaturhuset, samt strykning med täckfärg en gång.

254 Skåpsmontage

- 25410 Schaktning till erforderligt djup och vidd, samt kontrollmätning att schaktningen sker på rätt avstånd från tomtgräns eller kantsten.
Jordart klass I eller II **16,37 Kr/skåp**
- 25411 Uppsättning av plintar och skåp: arbetet omfattar nedlyftning av plintar, inmätning av rätt avstånd från gräns eller kantsten, avvägning av rätt höjd. Uppsättning och fastdraging av skåp på plintarna samt erforderlig fyllning av grop jämte stötning. Uppsättning av skyddsplank ingår i ackordet. **9,10 Kr/skåp**
- 25412 Återfyllning: arbetet omfattar påläggning av jord och tegel över kablarna, fyllning av grop i etapper om 20-30 cm, med stötning för varje etapp samt planering av över-skottsjord. **4,09 Kr/skåp**
- 25420 insättning av diazedsäkringsgrupp.
3 st SAD jämte nollklämma **1,78 Kr/grupp**
- 25421 insättning av klämgrupp.
3 st AKG jämte nollklämma **1,17 Kr/grupp**
- 25422 insättning av frånskiljargrupp.
3 st AKGS jämte nollklämma **1,78 Kr/grupp**
- 25423 Jordning av skåp. **0,91 Kr/skåp**
- 25424 Värmning av kabel på grund av kyla **0,91 Kr/skåp**

Anm: Eventuell insättning eller omflyttning
av pinnbultar ingår i kabelmontaget.

Spänningsomläggning

47201	Omkoppling av spis från 2-fas till 1-fas omk. sker vid central.	1,16 Kr/st
47202	D:o från 3-fas till 2-fas omk. Sker vid central och med bleck på spis.	2,71 Kr/st
47203	Omkoppling av 3-fas motor med kopplingsbleck.	1,94 Kr/st
47204	Omkoppling av 3-fas tvättmaskinmotor och värme.	3,88 Kr/st
47205	Omkoppling ur belysningsgrupp från 2-fas till 1-fas vid central.	1,16 Kr/st
47206	Losstagning och uppsättning av mätarplint.	2,71 Kr/st
47207	Uppsättning av nollskena.	0,91Kr/st
47208	Uppmärkning och borrning av plint. Borrningar	0,228 Kr/st
47209	Nedtagning och uppsättning av 3-fas mätare. Uttagning av rotationsriktning, inkoppling samt plombering.	3,27 Kr/st
47210	D:o 1-fas.	1,91 Kr/st
47211	Uppringning av fasledare till strömbrytare och ev. omk. vid central.	0,637 Kr/st
47212	Indragning av skyddsledare i bef. rör. i vilket bef. ledningar skola bibehållas.	0,774 Kr/st
47213	Flyttning mellan fastigheter. Inventering, okulärbesiktning av anläggningen och anslutningsledningar.	5,46 Kr/st
47214	Isolationsprovning. Faser, fas-jord, fas-rör.	5,46 Kr/st
47215	Uppläggning av kuhlo.	2,32 Kr/st
47216	Utbyte av ojordat vägguttag till jordat. Arbetet omfattar nedtagning av befintligt vägguttag. Uppsättning av nytt jordat vägguttag jämte inkoppling.	2,40 Kr/st

2 Kabelmontage

20 SKARVMUFFAR

201 Montering av trycktäta skravmuffar typ OTU eller liknande för 10 kV.

Inpassning och kapning av kabel och komplett montering av skarvmuffar.

Efterflyttning ingår i ackordet.

Då väntetid erfordras för nedkylning av kabelmuff utgår tidlönersättning härför.

Då arbete utföres på annan plats under nedkylningstiden, bör tillfälligt ackord sättas från fall till fall inkluderande komplett boxning och erforderlig föflyttningstid.

	Beteckning	Kabelarea	Min/st
20101	OTU	10-35 mm ²	382
20102	OTU	50-70 mm ²	417
20103	OTU	95-150 mm ²	489

Beordras två man att utföra ovanstående montering, utgår ersättning efter följande tidsvärden.

	Beteckning	Kabelarea	Min/st
20111	OTU	10-35 mm ²	539
20112	OTU	50-70 mm ²	580
20113	OTU	95-150 mm ²	669

202 Montering av trycktäta skravmuffar typ ODU, OFU eller liknande för 0,8 kV.

Arbetet utföres enligt av fabrikanten lämnade anvisningar.

	Beteckning	Antal ledare	Kabel- area	Min/st
20201	ODU 116	2	16 mm ²	132
20202	OFU 110	1	10 mm ²	157
20203	OFU 116	1	16 mm ²	162

212 Montering av trycktäta kabeländmuffar typ OTR eller liknande för 10 kV.

Ackordet omfattar färdigställande av boxen vid markplanet som utföres enligt av fabrikanten lämnade anvisningar samt montage på stolpe och anslutning till friledning.

Arbetet omfattar:

- I Inpassning och kapning av kabel samt komplett montering av ändmuff i markplanet.
- II Upphissning och montering av kabel och muff på stolpe, jordning av ändmuff, anslutning av kabel till friledning, fasmärkning samt montering av kabelskydd på stolpe.

Tiderna för arbetsmoment II gäller under förutsättning att en man är sysselsatt i närheten med annat arbete och därvid tillfälligt kan anlitas under hela den tid som erfordras för utförande av arbetsmoment II.

Därest arbetstagare icke finnes sysselsatt i närheten utan måste hämtas längre ifrån gäller icke ackord 212. I sådant fall utföres hela arbetet (moment I och II) antingen mot tidlön eller som tillfälligt ackord (enligt AB I 1960, mom. 40) om överenskommelse kan träffas i varje enskilt fall.

		Kabelarea	Min/st
21201	I	10-25 mm ²	212
21202	I	35-50 mm ²	232
21205	II	10-25 mm ²	198
21206	II	35-50 mm ²	211

Beordras två man att utföra arbetet, utgår ersättning efter följande tidsvärde.

		Kabelarea	Min/st
21211	I	10-25 mm ²	244
21212	I	35-50 mm ²	276

- 213 Montering och anslutning av massafyllda stolpändmuffar, fabrikat ELGE eller liknande för 0,8 kV.

Arbetet omfattar:

- I Inpassning och kapning av kabel samt komplett montering av stolpändmuffen på kabeln, färgmärkning av ledarna, uppsättning av avståndspinnar och klamning av kabel vid d:o samt montering av kabelskydd.
- II Upphissning av kabel och muff på stolpe, jordning av muff, fasning eller kontroll av fasföljd samt inkoppling av ledarna till friledning eller säkring.

- 153 Kapning av kabel, FCJJ eller plastkabel EKKJ och SKKJ.

Kapning av kabel i samband med utdragning samt isolering av 2 kabeländar med tjärpapp och kabelmassa, gummituta, isolerband eller liknande. (Ej smetlödning.)

	Kabelarea	Min/gång
15301	t.o.m. 6 mm ²	12,0
15302	10-25 mm ²	13,0
15303	35-60 mm ²	15,0
15304	70 mm ²	16,0
15305	95 mm ²	18,0
15306	120 mm ²	20,0
154	Kapning av kabel och igenlödning av kabelände, s.k. smetlödning.	
	Kapning av kabel, rengöring och hopbankning av kabelände, iordningställande och uppvärmning av lödverktyg samt lödning.	
	Diameter	Min/kabelände
	över blymantel	
15401	t.o.m. 38 mm	11,0
15402	38,1-50 mm	16,0
155	Uppsättning och nedtagning av kabeltrumma samt avbrädning.	
	Uppsättning av kabelbockar (mekaniska) och uppflyttning av trumma så att utdragning av kabel kan ske.	
	Yttre diam.	Min/gång
	å trumma	
15501	t.o.m. 1000 mm	13,5
15502	1100-1500 mm	15,0
15503	1600-2000 mm	17,5
	Nedtagning av trumma och undanflyttning av bockar (mekaniska).	
	Yttre diam.	Min/gång
	å trumma	
15511	t.o.m. 1000 mm	3,9
15512	1100-1500 mm	4,3
15513	1600 o.större	5,2
	Borttagning av ev. bandjárn, lossbrytning av bräder och urtagning av spikar i trummans gavlar. (Trumman uppställd i kabelbockar.)	
	Yttre diam.	Min/gång
	å trumma	
15521	t.o.m. 1000 mm	7,0
15522	1100-1500 mm	12,5
15523	1600-2000 mm	19,0
156	Märkning av kabel	
	Påsättning av blyband i samband med utläggning av kabel.	
	15601	1,3 min/st

162 Tegel lagt som skiljetegel mellan kablar.

Alt. 1) Tegel lagt i obruten rad.

Alt. 2) Tegel lagt som distansskydd, c/c 1,0 m.

	Alt	Min/m
16201	1	0,5
16202	2	0.2

163 Läggning av cementrör i kabelgrav.

Framtagning av rör från upplag på schaktkant, läggning och ev. fogning jämte erforderlig stödfyllning kring rör samt igen sättning av rörändar med säck eller dylikt. Cementbruk tillredes på platsen. Ackorden avse kortare sträckor, ex. vid korsning med gator och vägar.

	Fogning	Rördiameter	Min/m rörlängd
26301	Med fogning	100-150 mm	8,0
26302	Utan fogning	100-150 mm	4,0
26303	Med fogning	225 mm	9,0
26304	Utan fogning	225 mm	5,0

164 Läggning av delade cementrör kring kabel.

Framtagning av rörhalvor, läggning omkring befintliga kablar i kabelgrav samt fixering av halvorna med järntråd på tre ställen per rör.

	Rördiameter	Min/m rörlängd
16401	100-150 mm	8,0
16402	225 mm	10,0
16403	300 mm	12,0

165 Kärtransport av tegel, sand och schaktmassor. Kärtransport av tegel.

Lastning och transport av tegel i samband med läggning av tegel över kabel. Erforderlig utläggning av landgångar för skottkärror. Transport över 5 m.

	Transportsträcka	Min/100 tegel
16501	Över 5 t.o.m. 25 m	13,0
16502	varje 10-tal m utöver 25 m	3,3

Kärtransport av sand och schaktmassor.

Lastning och transport av sand och schaktmassor i samband med kabelläggning. Erforderlig utläggning av landgångar för skottkärror. Transport över 5 m.

	Transportsträcka	Min/m ³
16511	Över 5 t.o.m. 25 m	30,0
16512	varje 10-tal m utöver 25 m	5,2

301 Jordstolpar.

Ackordet omfattar: grävning, resning, hjälpstugning, uppriktning, kilning, påsättning av stoptak och årtalsbeteckning samt återfyllning och planering av överbliven jord och sten.

				<u>I</u>	<u>II</u>
30101	1,0 m	gropdjup	Kr/stolpe	10,54	15,14
30102	1,1	”	”	11,25	16,37
30103	1,2	”	”	12,07	17,49
30104	1,3	”	”	12,79	18,72
30105	1,4	”	”	13,50	19,35
30106	1,5	”	”	14,22	21,07
30107	1,6	”	”	14,94	22,20
30108	1,7	”	”	15,65	23,43
30109	1,8	”	”	16,37	24,55
30110	1,9	”	”	17,08	25,79
30111	2,0	”	”	18,80	26,90

302 Bergstolpar.

Ackordet omfattar: Resning och förankring med bladdubbar samt borring för dessa eller om sådan ej erfordras, schaktning intill 1,0 m djup inklusive återfyllning och planering samt eventuellt behövlig hjälpstugning.

30102	Kr/stolpe	12,79
30213 extra bladdubb	Kr/stolpe	5,26

303 Tillägg för.

30301 Resning av G-stolpe Kr/st 0,91

306	Montage av andra linjeisolatorer			
	a=före stolpens resning		a	b
	b=efter stolpens resning	per	kr.	kr.
30601	Rullisolatorer (schackel- isolatorer) fastsatt med genomgående bult eller spännring	st	1,19	1,82
30602	Vid uppsättning av flera rullisolatorer i samma fäster tillkommer	isolat	0,273	0,637
30603	Sadelisolator fastsatt med byglar	st	1,45	1,82
30604	Isolatorkedja fastsatt med genomgående bult eller spännring med 1 hängisolator	kedja	2,28	3,64
30605	D:o 2 hängisolatorer	kedja	2,46	3,83
30606	D:o 3 hängisolatorer	kedja	2,64	4,01
30607	D:o 4 hängisolatorer	kedja	2,82	4,18

31 Stag

311	Stag i berg eller jordfast sten.			
31101	Bergöglor utan länk. Borr- ning för hand, fastkilning för ögla.	Kr/ögla		3,28
31102	Bergögla med länk. Schakt- ning intill 0,7 m, borrar- ning för hand, fastkilning samt återfyllning och planering.	Kr/ögla	II 5,22	III 6,14
312	Stag i stagskiva: grävning, nedläggning, återfyllning samt planering av överbliven jord.			
31201	Staglänk t.o.m. 1,2 m.	Kr/skiva	6,83	11,87
31202	Staglänk t.o.m. 1,6 m.	Kr/skiva	9,57	16,37
31210	uppsättning av galvaniserad skruvögla			1,64 Kr/st.

950 Transporter

95001	Manskapsvag	12,07	Kr/st.
95002	Verktygskur	10,11	”
95003	Avstängningsbockar	0,445	”
95004	Avstängningsbrädor	10,11	”
95005	Cementrör 6" 0,75 m	0,445	”
95006	Cementrör ” 1,0 m	10,11	”
95007	Cementrör 9" 1,0 m	0,445	”
95008	Varningsmärke	10,11	”
95009	Skåpsplintar	0,445	”
95010	Cementplank	10,11	”
95011	Tegel 0,445	”	
95012	Kabelbockar	10,11	”
95013	Transformatorer	0,445	”
95014	Kabeltrummor under 25 mm ²	10,11	”
95015	Kabeltrummor 25 mm ² och över	0,445	”
95016	Tomtrummor	10,11	”
95017	Stollpar: Ackordet omfattar lastning av stolpar från förråd på lastbil, utkörning till arbetsplats samt avlastning, eller omvänt.	3,55	”

520 Uppsättning av gatubelysningsstolpar.

- 52001 Grävning till erforderligt djup (max 0,95 m). Montering av glödlampa och kupa eller glob. Resning, riktning, kilning, återfyllning samt planering av överskottsjord, provisorisk sättning under montagetiden. Vid själva resningen erhålles hjälp av en man, som dock ej deltagar i ackorden. Om 2 man finnes i ackordslaget ingår resning utan extra hjälp.
Jordart I och II **12,48 Kr/st**
- 52002 Tillägg vid hård mark III **0,455 Kr/djupdm**
- 52003 Uppgrävning och återfyllning vid gammal stolpe **7,28 Kr/st**

54 Stolparmatur. (För trästolpar)

544 Glödljusarmatur

54401	Vanlig stolparmatur: uppsättning, anslutning, fastskruvning av glödlampa	1,37	Kr/st.
54402	Äldre modell (arm med lös armatur)	2,28	”
54407	Tillägg för uppsättning och anslutning av säkring	0,910	”
54410	Nedtagning av vanlig stolparmatur	0,910	”
54411	Äldre modell	1,37	”

55 Lamplagning

55001	Tändning, släckning samt avpatrullering av tändningsområde arbetet utföres av 2 man	5,46	Kr/st.
55002	D:o arbetet utföres av 1 man	3,64	”
55003	Utbyte av lampa samt ev. försäkring	0,455	”

Elmontörer som rallare

När en ny spänningsregulator anlände på järnvägsvagn till Ulricehamn var det inte vara att ringa och beställa en lyftkran som lossade lasten, för sådana maskiner fanns inte i närheten på den tiden.

Lasten stod visserligen på en försänkt järnvägsvagn, men den skulle flyttas ned på markplanet. Och det tillgick så att det pallades upp bryggor som växelvis sänktes med domkrafter, sedan fick det byggas ett provisoriskt stickspår (ca 75 m) till fundamentet, som var gjutit tidigare med räls som regulatorn skulle stå på för den levererades med hjul på vanlig räls.

Det gick som på ”räls” men tid tog det. Men enligt en filosof på Elverket så kommer det alltid *ny tid*.

Att byta ledningsstolpar i centrala staden kunde vara en komplicerad historia med regler i stolparna och 50 m² kopparlina och absolut inga strömbrott.

Det tillgick så att en spira med tvärsål fick resas, som fick bära uppe ledningen. Regeln skruvades loss från den gamla stolpen som fälldes ned, den nya var tvungen att stå exakt på samma ställe som den tidigare. På bilden har ett sådant byte gjorts. Sven Wiik ”lodar”, Bengt Backlund håller stolpen och Folke Johansson står i gropan och flyttar ”roten” så att stolpen står i lod.

Carl-Otto Pettersson, en känd idrottsledare i Ulricehamn är en intresserad åskådare.

1960

Övermontören Göte Brissman överlämnar en gåva till avgående elverkschefen Artur Bergström. Lägg märke till minimodellen av de så beryktade ringarna som monterades i toppen på stolparna i centrala staden.

Från vänster: Ulla-Britt Monthan, tillträdande elverkschef Bertil Stolt, avgående Artur Bergström, Göte Brissman och Reidar Ahlström.

Gösta Jönsson
K-E Nilsson
Ruben Örtlund
Bengt Backlund
Sven Wiik
K-G Lundberg
Jens Nilsson
Bengt Jönsson?
Folke Johansson

Under 60-talet fick vi en så kallad Sparreholmssax till hjälp vid stolpresning. Visserligen av stålrör, så den var ganska tung att flytta mellan stolparna. Men resningen av stolparna gick lätt när man kom underfund med greppen och ryggarna skonades naturligtvis.

Sturebadet

Under 1964 byggs Sturebadets mottagningsstation om med nytt transformatorfundament, nytt kontrollrum samt en ny transformator omkopplingsbar från 3 till 10 kV.

En jaktintresserad markägare tyckte att en högspänningsstolpe kunde vara en lämplig plats att spika upp ett jakttorn i. Avståndet upp till ledningen var inte så stort som det ser ut på bilden. Med pipan riktad uppåt kunde den mycket väl nått upp till en fas.

Bilden publicerades i Svensk Jakt vilket inte blev uppskattat av markägaren.

Markuslyckan

En ny inmatningspunkt för 40 kV utbyggs av vattenfall från luftledningen i Sanatorieskogen till en nybyggd mottagningsstation vid Sanatorievägen.

En ny transformator 40/10 kV installeras och meningen är spänningsomläggningen 3/10 kV ska börja från den nya stationen som blev klar under 1966.

Här är en kraftigare variant av Grabb-Jon som Vattenfall använde när linjen från det så kallade tornet i Sanatorieskogen ned till Markuslyckan byggdes.

Men det är ju helt andra dimensioner på stolparna,

70-talet

Den sista ledningsstolpen i Ulricehamn med en så kallad ring är här på väg att raseras. För det mesta var det 2-3 kablar uppspikade på sådana stolpar, för där fördelades utmatningar åt flera håll. Säkringarna för serviser bestod av speciella isolatorer med skruvlock på toppen. Att byta säkringar på en sådan servis var det verkliga mandomspövet. Att för det första klättra upp i en sådan stolpe var en bedrift. Att sedan skruva loss locket, att hålla det och sig själv samt byta säkringar med spänning vart man vände sig var ganska "spännande".

Transformatorflytt

När en trafo 40/10 Kv skulle flyttas från Marcuslyckan till en köpare i Småland, anlätades en firma med lyftkran och trailer som skulle sköta transporten.

När trafon skulle lyftas från fundamentet till trailern brast en wire och trafon föll ned på fundamentet igen. Lyftblocket slog sönder en isolator med påföljd att all olja i expansionskärlet rann ut i vattnet som fanns under makadamen och även makadamen blev in-dränkt av oljan.

Det blev ett omsfattande saneringsarbete att föra bort makadamen och vattnet upp till soptippen för att där sanera.

Vistaholm

I början på 1970-talet planerades och byggdes en helt ny mottagningsstation ute vid Vistaholm med både utomhus- och inomhusställverk och kontrollrum. Allt enligt den då rådande tekniken. Arbetet utfördes av ASEA.

När spänninsättningen och infasningen skulle ske Lucia-dagen 13 december 1972 inträffade ett litet inermesso. Faser var utmärkta R-S-T (brun, grön, gul) och skulle testas med spänning från station Vistvägen. Kabeln spänningssattes och provning skedde i Vistaholm. Men det stämde inte för det fattades en fas, stor förvirring uppstod tills en montör från elverket kom fram och förklarade att han vid ett tidigare tillfälle fått order att ”låna” en koppling mellan en franskiljare och brytare i Vistvägen. Allt stämde när kopplingen kom på plats. Lucia-kaffe och tal samt invigning av den nya stationen kunde ske i Vistaholm, som då var vandrarhem och hade servering.

Skylift

För lampbyten användes en tredelad lång stång med en gummitratt som passade lampgloben. När glaset var krossat fanns det en taggad platt mejsel att sätta på så att det gick att få loss lampsockeln. Så länge armaturerna satt på trästolpar eller rörstolparna var av modell ”snödroppar” gick det ju att använda, men efterhand som stolparna blev högre och armaturerna blev kapslade blev det värre att klara av. Det experimenterades med olika idéer med steg på ombyggd lastbil, med det var inte så lyckat.

I slutet av 70-talet inköptes en begagnad skylift med en arbetshöjd på ca 12 meter. Men då även brandkåren hade behov av en steg med större arbetshöjd inköptes en ny med en arbetshöjd på 16 meter, som utrustades med anordningar som också passade brandkårens behov.

Det blev ju en stor förbättring för underhåll av gatubelysningen samt även vid andra arbeten på hög höjd.

Lampbyte skedde tidigare på ackord med följande priser

55001	Tändning, släckning samt avpatrullering av tändningsområde		
55002	Arbetet utföres av 2 man	5,45	Kr/st
	Arbetet utföres av 1 man	3,64	”
55003	Utbyte av lampa samt ev. säkring	0,455	”

Skylift

Proffsig elmontör

Elverket har en montör som hade tänkt sig en karriär som golfspelare.

Vid arbete uppe vid golfbanorna passade han på att ta med sig klubbor och bollar och tänkte väl träna lite grand, och så småningom förbättra sitt handikapp under betald arbetstid. Hur många rundor han klarade av att spela innan chefen en dag dök upp och avslöjade det hela förtäljer inte historien.

Underliga abonnenter

På ett ställe var det en lantbrukare som hade en stor höstack lig-gande vid sin ladugård, då han inte behövde höet själv sålde han det till en granne. När höet skulle fraktas bort visade det sig att det fanns ett stort getingbo i stacken.

En lantbrukare är ju aldrig rådlös, så han tände eld på getingboet och det brann ju naturligtvis bra och getingarna försvann, men även höstacken tog eld och försvann.

Brandkåren larmades och räddade ladugården från att gå samma öde tillmötes.

Utdrag ur Mulens marker

Dä bodde ena käring utpå skogen i Redvägsbrunn, på berget där. Ho´ tog in kor´a mett på da´n för di skulle sova medda; Ho hade två kor. När hennes söster dog, då hade ho´ kontaktat en begravningsby-rå, så di skulle komma å hämta´na, men dä va tövä´r å slätt i den branta backen. Men käringa vesste på rå´, ho satte söster si´ på sparken å segla´ ner mä´na, hållde´na i hårt så ho inte skulle ramla å. Entreprenören ble´ rekti´t chockater, när han feck se dä hära eki-paschet.

En elmöntör från Elverket har berättat´et för
författaren, så sä s´a va´ sanning.

Trot om ni vill!!

Öppet hus

Elverksföreningen rekommenderade under senare delen av åttiotalet att elverket skulle visa sina anläggningar och maskiner för allmänheten vid lämpligt tillfälle.

15 oktober 1988 var det dags i Ulricehamn. Expeditionen, kartritning, ställverk, kontrollrum och alla fordon samt hjälpredskap som fanns ställdes upp.

En tipspromenad med priser samt även kaffe bjöds det på.

Mycket folk kom och besökte elverket den dagen, mest uppskattat bland de yngre var en tur upp i luften med skyliften.

Bilden visar grabb-Jon som är monterad på grävskopan vilken man kunde resa stolparna med. Till höger på bilden syns kabelkatten som användes att skjuta igenom kablarna i rör under gatorna t.ex.

Erik och Jan-Olof diskuterar något problem med en herre som har funderat på en fråga.

Överst från vänster: Erik Wiklund, Göran Isaksson, Karl-Erik Nilsson, Gerhard Nilsson, Jan Olof Karlsson, Folke Johansson, Bengt Göran Hedberg, Stig Arne Brorsson, Ulf Fritzon, Thomas Pettersson, Conny Karlsson, Bengt Jönsson, Reino Selander.
Sittande från vänster: Assar Johansson, Elisabeth Staaf, Lotta Hjort, Ulla Ekberg, Bertil Stolt, Birgitta Svan, Gunbritt Nilsson, Minette Svensson, Bengt Backlund.

Arbetarskydd

Arbetarskydd var ett okänt begrepp under många år på Elverket. Under en lång tid byggdes ett antal underjordiska transformatorstationer som nu efteråt kan betraktas som rena dödsfällor. Stationerna var alltså nedgrävda i jorden med gjutna tak, väggar och golv med in och utgångar för kablar samt ventilationstrummor.

Nedgången var en järnstege ingjuten i betongen utan några lejdare att hålla sig i. Transformatorn var placerad vid ned och uppstigningen, så vid eventuell brand i transformatorn hade det inte varit lätt att ta sig upp från undrjorden oskadd.

Det verkliga skräck exemplet fanns i Kyrkparken som hade blivit tillbyggd en gång, så den var dubbelt så lång som andra stationer.

Den äldre delen hade öppna säkringar med porslinsrör som laddades med silvertråd av olika grovlek. Efterhand som belastningen ökade och silvertrådarna smälte av så ökades det med en tråd extra, så småningom blev det ganska rejält överhettat.

Säkringarna byttes med en griptång av trä utan något som helst skydd, så säkringsbytet vid en eventuell kortslutning kunde slutat hur som helst.

I stationen fanns även kapslade säkringslådor med diazesäkringar upp till 200 ampär. Det hände att säkringarna brände fast i hållarna så det kunde var mycket svårt att få loss dem vid säkringsbyte.

Vid arbete i kabelskåp och stolpar var det inte tänkbart att få bryta strömmen om det inte var alldeles omöjligt att utföra arbetet med spänning på. Vid arbetet i kabelskåp med den tidens klumpiga matariel var det kraftiga gummihandskar som gällde.

Gatubelysningen på storgatan hänge på virelinor som var spända mellan husen och fästade med skruvöglor i träväggarna. Vid lampbyten restes en stege mot linorna så rakt som möjligt så inte belastningen på fästena i väggen inte skulle bli för stora.

Inte så säkert precis.

Olyckor i arbetslivet

Vi har varit förskonade från allvarigare olyckor under årens lopp. Den allvarligaste olyckan inträffade under grävningsarbete vid väg 156. Vid ett djupt schakt vid vägkanten skulle ett rör grävas fram, en av grävmaskinisterna gick ned i schaktet för att med skyffel gräva fram rörändan, i samma stund rasade stora jordmassor ned i gropan mot maskinistens ben med så olyckligt resultat att han blev fastklämd och fick grävas fram. Ambulans tillkallades och det visade sig att ett ben var brutit och det blev transport till Borås Lasarett. Det blev ganska lång konvalenstid för skadan.

Vid monteringsarbeten i en underjordisk station skulle en högspänningsbrytare monteras. På den tiden kom detaljerna i lådor och fick monteras på plats. Utlösningss fjädern spändes med ett handtag som måste vara kopplat till brytaren annars smällde manöverhandtaget upp. Vid justering av länkarman utlöstes fjädern och brytararmen slog upp och det blev ett riktigt K:O-slag på hakan, med följd att ett flertal tänder slogs sönder med ett otal tandläkarbesök som följd.

Vid ett monteringsarbete i en liten plåtstation skulle en högspänningsbox monteras på plats i närheten av strömförande ledning för att sedan snabbt kunna kopplas in vid ett kort strömavbrott. Under arbetets gång råkade emellertid montören komma i kontakt med strömförande ledning och jord, varvid strömmen passerade genom armen och handen och ett stort brännsår som resultat.

En annan liten olycka var när en montör som bodde uppe på Grönahögsvägen skulle åka till jobbet på cykel, en morgon råkade han köra omkull och bryta benet. Det uppmärksammades med en liten notis i UT. Men i samma tidning var det också ett reportage om ett studieförbund som hade haft en träff på Kurhotellet kvällen innan. Montören var med på en bild från träffen. En uppmärksam abonnent som hade läst båda artiklarna hade följand kommentar *Det var väl inte så konstigt att han körde omkull, för han hade varit på fest kvällen innan.* Till historien hör att montören i fråga är och var nykterist

Instruktion till signafon

Signafonen larmar för följande fel: Överström, Jordfel, Nollspänninglikström, Nollspänning växelström, Gasvakt T1, Gasvakt T2, Oljetemp och oljenivå T1+T2, Utlösning av 30 kv. brytare.

När signafonen startar för någon av ovanstående orsaker, ringer den först upp nr. 12316 och sänder under 1 minut tontecken (två långa två korta två långa två korta) samt återlämnar linjen för motringning under 30 sekunder och kopplar sedan numret till ytterligare en abonnent B. Den förmedlar även till denne tontecken under en minut. Återlämnar därefter linjen under 30 sekunder för motringning och fortsätter sedan med uppringning av 12316 igen ets. Tills den stannar genom motringning till nummer 12318.

Avstängning

När signafonen har förmedlat tontecken under en minut bryts förbindelsen, vilket kan konstateras i den mottagandes handmikrotelefon genom att tonteckengivningen upphör. Genom att för ett ögonblick lägga på luren får larmmottagaren svarston. Signafonen löper vidare men har för 30 sekunder kopplat om till mottagning. Genom att nu koppla nummer 12318 förbereds signafonen för avstängning.

När 12316 för avstängning medelst motringning kopplat 12318 ringer signafonen, detta till trots, även upp abonnent B. Även om B inte gör någon motringning stannar signafonen sedan i alla fall. Om 12316 inte skulle uppfatta larmuppringningen och B i stället, efter att ha gjort detta, motringer signafonen, kommer denna att stanna utan att återigen ringa upp 12316, varför abonnent B alltid bör söka kontakt med 12316, för att förvissa sig om att denne blivit larmad.

Felets art får sedan konstateras genom kontroll av jordfelslampor och markering på signal eller reläfält i mottagningsstationen.

Lätt som en plätt när man yrvaken efter uppringen mitt i natten skulle få stopp på denna känsliga apparat.

Episoder under årens lopp

I slutet av 40-talet tillverkades många detaljer på egen verkstad, bland annat stolptak. Tunn galvad plåt inköptes som klipptes till i rondeller för att sedan nitas ihop med avklippt koppartråd. En av montörerna tyckte emellertid att det var lite jobbigt att använda den metoden, så han tog sig friheten att gå till Anells Järnhandel för att köpa kopparnit. Emellertid kom chefen in i verkstaden i samma veva och undrade då var montören var. Det upplystes då att montören gått för att köpa kopparnit till stolptaken. Chefen utbrast då *!för Guds skull stoppa honom från detta tokiga tilltag!* det var bara att slänga sig på cykeln och trampa på för fullt för att hinna ifatt. Som tur var hanns han upp vid ingången till affären så detta tokiga tilltag kunde avväjas.

En av montörerna var ganska mycket på verkstaden en tid, så han skaffade en radio för att få lite underhållning. Det togs väl inte emot så väl av chefen i början, men en radiolicens löstes på elverkets bekostnad. (Det var ju nödvändigt på den tiden).

Chefen var mycket sportintresserad, så när det var utsändningar från tävlingar kom han in på verkstaden för att lyssna. Då fick man besked att inte borra eller slå med hammare så det störde. Det kunde bli många lugna stunder och så fick man ju lyssna på utsändningarna själv.

En av montörerna kunde vara ganska motvalls ibland. En varm sommar handgrävdes en högspänningskabel ned i strandpromenaden. En dag när det var ovanligt varmt, alla klagade på värmen och den brännande solen. Men montör motvalls ruskade lite på kroppen och yttrade: Jag tycker att det drar från sjön så jag tar allt på mig en kavaj: Sade och gjorde och behöll kavajen på resten av dagen.

Fritidssysselsättning

Elverkets personal har alltid varit aktiva, inte ens på rasterna kunde vi vara stilla. Under en period spelade vi något som vi kallade garagehockey. Vilket tillgick så att det placerades en tomlåda i varje ända i garaget, lagom hög att sitta på. Bandyboll och avsågade bandyklubbor användes, lådorna vi satt på var målburar. Nu gällde det att sittande på lådan slå in bollen i motspelarens låda. Det gick snabbt för det var ju korta avstånd. Så när bollen skulle motas missades ofta med klubban och då var det smalbenen som fick ta emot smällarna och efter några hårda matcher kunde benen vara ganska så ömma.

Under en längre tid spelades det kort, en turnering i vändåtta där alla mötte alla, det räknades poäng och kvot. En omgång på tre giv- ar kunde efter vinst ge en poäng och två eller tre i kvot. En tabell gjordes upp så att det gick att följa ställningen vecka för vecka. Ett vandringspris skaffades och segraren fick sitt namn ingraverat. På sjuttioalet började en yngling från Eriksberg att jobba på elverket, han hade goda betyg från skolans ellinje, det skulle senare visa sig att anställningen skulle vara ett riktigt klipp. Efter några år gjorde han bravaden att vinna alla matcherna i en turnering, vilket tyder på gott kortminne och mycket tur. Det berättades att han var mycket populär bland flickorna i skolan. Där han var inneboende under skoltiden kom det en ständig ström av flickor som frågade efter grabben. med rådjursögonen. Han jobbade även som röstvärvare åt en Lucia-kandidat från Herrljunga, men med okänt resultat.

Under årens lopp har det passerat många olika personligheter i avlöningslistorna på Elverket. En hade en mycket tänkvärd inställning om tid. Var det någon som sade att det var ont om tid var alltid kommentaren att det kan inte vara möjligt.

FÖR TID KOMMER DET ALLTID NY!!

En annan hade ibland lite hyss för sig och kunde beskriva olika saker så man kunde undra om det var SANT ELLER FALSKT. Bland annat en beskrivning av ett vargbesök i Hössna.

Kort stubin var en utrustad med: När en byggmästare var på kontoret och hade synpunkter på olika saker exploderade det och han tog armen och sopade ned allt som fanns på skrivbordet. En ganska häftig reaktion men inte direkt oväntad från personen ifråga.

Betydligt lugnare var den som för det mesta gick omkring och visslade lite olika melodier.

Det skulle gå att beskriva flera för alla är vi ju olika personligheter men det får räcka med detta.

Ombyggnad av Elverksbyggnaden

Under slutet av sextiotalet gjordes en omfattande till och ombyggnad av elverkets byggnad vid Sturegatan.

En helt ny byggnad mot öster uppfördes. Innehållande två trafo-utrymmen, kabelkällare samt central för 380-volts fördelning.

Andra våning innehöll 10 Kv. ställverk med A och B-skena.

Kontroll och manöverrum monterades i rummet mot öster i den gamla byggnaden.

Gårdsplanet schaktades ned och resten av källarplanet i den gamla byggnaden grävdes ut där det blev garageplatser.

I den gamla delen där det tidigare varit ställverk gjordes om till verkstad och lager och en travers byggdes mot norr.

Slutbesiktning ägde rum den 12 februari 1969.

Nuvarande byggnad

Epilog

När vi nu efter lång tid tycker att vi har samlat ihop lite minnen och händelser från vår tid på Elverket, måste vi samtidigt konstatera att vi inte känner igen oss på Elverket, vart vi vänder oss ser vi ingen som arbetar utan i varje vrå sitter det någon och tittar i en dator, men samtidigt vet vi att det är mycket stora saker på gång, så det är väl vi som inte hängt med i utvecklingen. Men vi vet att det handlar om fjärrvärme och bredband vilket hör tjugo-hundratalet till.

Vi är kvar på nittonhundratalet